

Βασίλης Παπαβασιλείου: «Την Ευρώπη την εκδικείται η ασημαντότητά της» Ο έλληνας διανοούμενος και κορυφαίος σκηνοθέτης μίλησε στη Ιωάννα Κλεφτόγιαννη για τη «διπλή ίδρυση» της Ελλάδας, το «τρίπορτο» της Τουρκίας και τον Ζελένσκι, τον οποίο καλεί να μοιραστούν τη σκηνή στην Ελλάδα.

 popaganda.gr/art/theatre/theatre-dance-interview/vasilis-papavasileiyo-tin-eyropi-tin-ekdikeitai-i-asimantotita-tis/

Ιωάννα Κλεφτόγιαννη

11.09.2022

Χείμαρρος. Μιας διάνοιας που διαρκώς ανελίσσεται, διαρκώς σου αποκαλύπτεται. Μια παράσταση. Ναι. Μπορεί να είναι μια παράσταση ή ένα έργο που έγραψε και ανεβάζει η αφορμή. Αλλά η συζήτηση με τον μεγαλύτερο εν ζωή διανοούμενο του ελληνικού θεάτρου, τον ευφυή, ανεξάντλητο **Βασίλη Παπαβασιλείου**, δεν μπορεί παρά να εκτοξεύεται αβίαστα σε μια γκάμα χωρίς στεγανά, χωρίς σύνορο.

Η «**Ελένη**» του **Ευριπίδη**. Είναι η παράσταση σταθμός στην κατηγορία της περιπαικτικής, ακατάταχτης φιλολογικά ευριπίδειας δραματουργίας, στη βιογραφία του. Ένα σκηνικό θαύμα. Το έργο δεν είναι ούτε κωμωδία, ούτε τραγωδία. Τι είναι τότε; Ο Βασίλης Παπαβασιλείου στην παράστασή του, ένα κατεργασμένο «διαμάντι» της σκηνής (από το **Κρατικό θέατρο Βορείου Ελλάδας, με μια Ελένη-Έμιλυ Κολιανδρή να την πιεις στο ποτήρι!**), που **παρουσιάζεται για τελευταία φορά απόψε στην Ελευσίνα -σπεύστε!-**, δεν δίνει εσκεμμένα απαντήσεις. Στήνει όμως, με οίστρο, ένα λεπτοκεντημένο, παρότι ξέφρενο, σκηνικό γλέντι που «αγκιστρώνει» το κοινό.

Κι όμως. Με τον κορυφαίο έλληνα σκηνοθέτη, ενώ θα μπορούσαμε, δεν εξαντλήσαμε τη συζήτησή μας για τον γρίφο της συγκεκριμένης τραγικοκωμικής ή ιλαροτραγικής δραματουργίας του Ευριπίδη. Μάλιστα, αφήσαμε για το μέλλον τη «**Μεγάλη μαγεία**» του **Εντουάρντο ντε Φιλίππο**, που κάνει πρεμιέρα σε σκηνοθεσία του, στα μέσα Οκτώβρη, με τους Νίκο Ψαρρά και Αντώνη Καφετζόπουλο.

Διότι συνέβη αβίαστα. Η συζήτηση μας να ξεκινήσει από την κατάσταση της πολύπαθης χώρας μας και το «δίπορτο» των Νεοελλήνων. Και να ξανοιχτεί στην Τουρκία, την Κίνα, τον γελωτοποιό-τρελό που, πάντα, ακόμη και στον Σαίξπηρ, έπρεπε να υπάρχει δίπλα σε κάθε άγγλο βασιλιά, αλλά και τον Ζελένσκι. Τον οποίο επιπλέον ο Βασίλης Παπαβασιλείου προσκαλεί να παίξουν παρέα σε μια κωμωδία του «Φωκίωνα».

Η Ελλάδα, με την οποία έχεις απασχοληθεί εξαντλητικά και με το έργο σου, σε ρωτώ με αφορμή όλα όσα εξωφρενικά, αντιφατικά ζούμε, χωρίς ανάσα το τελευταίο διάστημα, τι είναι, τελικά, Βασίλη; Ένα διπλό ανέκδοτο, κάτι πρωτότυπο και κάτι πολύ αστείο. Με κόστος τα αστεία, όμως. Στην ιστορία έχουν κόστος. Δηλαδή, όπως φτιάχτηκε και όπως εξελίχθηκε η Ελλάδα ήταν ένα διπλό ανέκδοτο. Για τα 200 -από το 1821- χρόνια μιλάμε, που γιορτάσαμε και πρόσφατα. Εγώ τελικώς καταλήγω πως η Ελλάδα είναι μια χώρα η οποία κουβαλάει ίσως στο DNA της το στίγμα του Οδυσσέα, δηλαδή του καταφερτζή. Είναι η χώρα εν προκειμένω που το έχει δίπορτο.

Δίπορτο, υπό ποια έννοια; Λέει από τη μια μεριά προς πάσα κατεύθυνση: Είμαι το λίκνο του πολιτισμού, είμαι το λίκνο της Δημοκρατίας της Αθήνας, 2500 χρόνια. Από την άλλη μεριά, μόλις τον εγκαλείς τον Έλληνα, σου λέει «ρε παιδιά, ναι, είναι 2500 χιλιάδων ετών αλλά είναι και φρέσκια, δηλαδή, η Ελλάδα είναι 200 ετών». Και λες πάλι: «Διάλεξε, είσαι 2500 χιλιάδων ή διακοσίων ετών;». Έτσι το έχει δίπορτο ο άλλος. Από τη μια λέει «είμαι παλιός», κι από την άλλη λέει «τι περιμένετε, παιδιά, σε 200 χρόνια να γίνει ως νέο κράτος-μόρφωμα; Περιμένετε άλλα 200. Είμαστε καινούριοι». Και την έχουμε βρει με αυτό τον τρόπο. Αν δεις πώς γίνεται αυτή η χρονική τοποθέτηση κοντά και μακριά, θα διαπιστώσεις πως πρόκειται για μια διπλοτυπία.

Έχουμε, στο μεταξύ, και την επέτειο της Μικρασιατικής Καταστροφής αυτό το μήνα. Ακριβώς. Δες τι γινόταν με την επιστροφή των ηττημένων Ελλήνων από το μέτωπο. Τι γινόταν! Η διάλυση του ελληνικού στρατού! Αυτή τη φρικτή κατάσταση! Τι κάνανε στη Μικρασία; Οργάνωσαν αυτόν τον αφανισμό. Γιατί περί αυτού πρόκειται. Και για αυτό τον λόγο θεωρώ το 1922 αντικειμενικά, de facto, έτος αναδημιουργίας της Ελλάδος. Επαναδημιουργία ήταν αυτό. Οι ανταλλαγές πληθυσμών κ.λ.π. Τι ήταν; Τι συζητάμε; Ήταν μια κατάσταση, η οποία στην ουσία ξανάφτιαξε τη μορφή της χώρας. Μιλάμε δηλαδή για διπλή ίδρυση. Η Ελλάδα ζει σε καθεστώς διπλής ιδρύσεως. Το '21 θες να είναι το ένα; Ε, είναι και το '22. Το ένα έχει το 18 μπροστά, το άλλο το 19. Τι σημαίνει; Σημαίνει διπλή ίδρυση. Από αυτή την άποψη, ένας ουδέτερος, αντικειμενικός, ψύχραιμος παρατηρητής, θα έλεγε, λοιπόν, «ναι, ρε παιδιά, υπάρχει αυτό το ελαφρυντικό για αυτούς τους ανθρώπους. Έζησαν δύο ιδρύσεις μέσα σε δύο αιώνες». Και πας και βλέπεις στου Παπάγου (σ.σ.:κάποτε η περιοχή λεγόταν Γουδί) τους τάφους των Χατζηανέστη, Πρωτοπαπαδάκη, Γούναρη, Θεοτόκη, Στράτο, Μπαλτατζή. Των Έξι. Και αναρωτιέσαι. Αυτή η εικόνα που είδες εκεί, υπάρχει μέσα στο συλλογικό μας άλμπουμ της Ιστορίας; Όχι, φυσικά.

Ό,τι κάνει ο καθείς μόνος του... Είναι, με μια έννοια, αυτό που έλεγε ο Σεφέρης για αυτόν τον τόπο, όπου είμαστε όλοι πικρά αυτοδίδακτοι. Πικρά! Πρέπει να έχεις την όρεξη να περάσεις τη ζωή σου διδάσκοντας τον εαυτό σου, λες κι ένα οργανωμένο σύστημα

αποτροπής της σκέψης και της συνειδητής σχέσης με την πραγματικότητα να έχει στηθεί για να εξυπηρετήσει αυτούς που εξυπηρετεί και είναι οι ισχυροί πάντοτε. Όχι εθνικά, γενικότερα.

Είναι ευκαιρία για αναστοχασμό κι αυτογνωσία η επέτειος των 100 χρόνων από την Καταστροφή του '22 , ακόμη και για τη σχέση μας με την Τουρκία, η οποία ξανασηκώνει τους τόνους εναντίον της Ελλάδας; Σε σχέση με όλα αυτά, αυτό στο οποίο καταλήγω εγώ ως αναγνώστης εφημερίδων του ελληνικού Τύπου κ.λ.π. είναι ένα: «Δεν υπάρχει ο άλλος κόσμος». Ενώ γίνεται ό,τι γίνεται με τον Ερντογάν, με τον Πούτιν, με τον Σι, εγώ πρέπει να μάθω τι είπε χτες στη Βουλή ο κάθε γελοίος; Πώς γίνεται, ρε παιδιά, να πιστεύετε ότι η Τουρκία μπορεί να εξοβελιστεί από το σύστημα ισχύος του παρόντος; Ο Τούρκος παρέχει και άλλη μια υπηρεσία. Τι λέει; Υπάρχει ένα κομπολόι που οδηγεί μια σειρά από μουσουλμανικές χώρες, Τατζικιστάν, Κιργιστάν, ως την Κίνα. Αυτό το πράγμα αυτομάτως κάνει τον Ερντογάν έναν παράγοντα που μπορεί να καθορίσει πράγματα. Είναι ένα είδος προφυλακής απέναντι στον κινεζικό παράγοντα, τον οποίο μπορεί να δηλητηριάσει όπως συμβαίνει με τους Ουιγούρους. Τι τους κάνει η Κίνα; Δεν έχουν γλώσσα, δεν έχουν τίποτα οι Ουιγούροι. Αναφέρομαι στον διεθνή συσχετισμό που αναδεικνύει, που αξιολογεί την παρουσία των κρατών.

Η Ελλάδα δεν παρέχει «υπηρεσία», όπως η Τουρκία; Πιστεύω ότι το τελευταίο που γίνεται σε ό,τι αφορά την ανανέωση του συσχετισμού της διπλής όχθης, σε ό,τι αφορά εμάς κι αυτούς, είναι το σχέδιο της Αλεξανδρούπολης, που ουσιαστικά σημαίνει παράκαμψη των Δαρδανελίων. Η κίνηση αυτή που μας βγάζει μέσω της χερσαίας οδού προς τα επάνω, ανανεώνει το στρατηγικό ενδιαφέρον της Ελλάδος, με όρους διεθνούς καταμερισμού της ισχύος. Δηλαδή, έχουμε στην ουσία τώρα δυο Σούδες. Την κρητική και τη θρακική.

Σάλο δημιούργησε πρόσφατα η αναφορά στο θαλάσσιο κομμάτι του Αιγαίου που βρέχει τα τουρκικά παράλια ως TurkAegean από την Άγκυρα. Υπουργός ζήτησε συγγνώμη, ενώ ακόμη και ο ΣΥΡΙΖΑ, με εθνικιστικές κορώνες, εγκάλυψε την κυβέρνηση σχετικώς. Η Τουρκία, η ύπαρξή της, εξυπηρετεί πάρα πολλά. Εξυπηρετεί τη βιομηχανία των όπλων. Μιλάμε για F-16, F-35, S-400, Rafale, Mirage. Τι σημαίνει αυτό; Μας καθιστά λαμπρούς πελάτες. Σε κάνει ισόβιο πελάτη αυτό. Άρα συμφέρει η διαιώνιση της διένεξης μεταξύ Τουρκίας-Ελλάδας. Επειδή ο Τούρκος έχει υπέρ αυτού το γεωγραφικό πλεονέκτημα λέει: εσύ θα το παίζεις δίπορτο; Πού πήγε να το παίξει ο Ανδρέας Παπανδρέου ή ο Μακάριος με τους Αδεσμεύτους. Δίπορτο; Εγώ τρίπορτο! Όπως εμφανίζεται τώρα που λέει «εγώ είμαι ο παράγων που θα παίξω ρόλο στην ειρήνευση στην Ουκρανία. Γιατί έχω σχέση και με την Ουκρανία και με την Ρωσία κ.λ.π. Μπορείς να το αντιμετωπίσεις αυτό; Θέλω να πω, σε τελευταία ανάλυση μπορείς να λες την αλήθεια στην πολιτική; Αυτό είναι το ερώτημα που καλείσαι να αντιμετωπίσεις, θεωρητικά.

Θεωρητικά, γιατί αν πεις την αλήθεια στην πολιτική, απλούστατα θα αυτοαναιρεθείς; Το βλέπουμε με το σκάνδαλο της παρακολούθησης του κινητού του Ανδρουλάκη, που ποτέ δεν θα μάθουμε γιατί τον παρακολουθούσαν και ποια τα ευρήματα της παρακολούθησής του. Με τους όρους που υπάρχει πλέον η πολιτική, ναι. Αν η πολιτική πει την αλήθεια, θα αυτοαναιρεθεί. Άρα είναι η πολιτική μια σκηνή. Και

στη θεατρική σκηνή η αλήθεια έχει μεγάλη σημασία. Κι επειδή έχει τόση μεγάλη, πρέπει πολλές φορές να μπορεί να πάρει τη μορφή του ψέματος. Για να μην πούμε ότι αυτή η μορφή είναι η ιδρυτική συνθήκη αυτού που λέμε τέχνη. Τέχνη τι είναι; Το τεχνητό. Όσο για την ανακάλυψη της Δημοκρατίας, Δημοκρατία για μένα είναι το πολίτευμα της πολλαπλότητας των σκηνών. Βεβαίως, υπάρχουν οσμώσεις. Λες «ο караγκιόζης Μπόρις Τζόνσον». Λες «μα τι ξεφτίλα είναι ο Μπόρις Τζόνσον ή ο Τραμπ». Και λέω εγώ, ειδικά για την περίπτωση του Τζόνσον, μήπως ο καλύτερος τρόπος εξοβελισμού του εξευτελισμού είναι η θεσμοθέτησή του; Δηλαδή, θέλω να πω, το φλερτ της πραγματικότητας του κόσμου, η οποία αποπειράται να πάρει μορφή, με διάφορους τρόπους, είτε είναι ο πολιτικός, είτε ο θρησκευτικός, είτε ο αισθητικός, είναι εκεί πέρα για να σου λέει διαρκώς «τελικά το δίκιο είναι με τον Ηράκλειτο». Ο οποίος τι λέει; «Ο αιώνας είναι ένα παιδί, που παίζει». Ο Μεγάλος ποιητής των Βρετανών, ο Σαίξπηρ, τι σου έλεγε για τον Βασιλιά; Μπορεί να υπάρξει Βασιλιάς χωρίς τον γελωτοποιό, χωρίς τον τρελό, που λέμε;

Πώς θα είναι η Ευρώπη μετά την εισβολή στην Ουκρανία; Μετά τον πόλεμο; Το ευρωπαϊκό οικοδόμημα θα υφίσταται; Νομίζω ότι το ευρωπαϊκό οικοδόμημα, η δημιουργία του κ.λ.π. έχει το στίγμα της ιστορίας. Δηλαδή, η Ευρώπη δημιουργείται με βάση τον διπολικό κόσμο. Έχουμε το στρατόπεδο της Ανατολής και το στρατόπεδο της Δύσης. Και κάποια στιγμή πέφτει το Τείχος. Αυτό σημαίνει αλλαγή όλων των συντελεστών που προσδιορίζουν τη φυσιογνωμία μιας εποχής. Εν προκειμένω, πιστεύω ότι η Ευρώπη απ' την ώρα που έχει αναθέσει ουσιαστικά το θέμα της άμυνας και της ασφάλειάς της σε έναν ξένο παράγοντα – δεν βλέπεις τώρα τι γίνεται με την αναβάθμιση της παρουσίας της Αμερικής στα ευρωπαϊκά πράγματα, που λέει «άκου, εγώ είμαι αυτός ο οποίος κατοχυρώνω, εξασφαλίζω την ασφάλεια» -, με την έννοια που τη γνωρίσαμε, λυπάμαι που θα το πω, ως απόπειρα, δηλαδή, δημιουργίας πολιτικής κατά κάποιο τρόπο, αν το επιχειρήσει ποτέ, η Ευρώπη έχει τελειώσει. Αν δεν ήταν μια περίπτωση ελεύθερης αγοράς, όπως λέγανε κι οι Εγγλέζοι, εξαρχής. Αυτό λέγανε οι Εγγλέζοι. Νομίζω, όμως, ότι αυτό επιβεβαιώνεται.

Αυτό φάνηκε απροκάλυπτα και όταν σάρωνε η πανδημία, που δεν έκανε το παραμικρό με τις εκατόμβες της Ιταλίας και της Ισπανίας. Ποτέ δεν ανέλαβε κεντρικά, ενώ ο ιός σάρωνε την ήπειρο, μια κοινή πολιτική Υγείας. Και τώρα στην Ουκρανία, έπρεπε να έρθει ο Μπάιντεν να φάει πίτσα με τους φαντάρους στην Πολωνία και να μας καθησυχάσει, για να σωθούμε από την Ρωσία! Μα η Ευρώπη, μην ξεχνάμε, ότι είναι μια χερσόνησος της Ασίας. Και τίθεται το ερώτημα. Θα έχουμε μια Ρωσία η οποία θα ακουμπάει και θα έχει σχέση προς Δυσμάς, με την Ευρώπη, κάτι που κυρίως συνέβαινε με τη Γερμανία, εξ ου τώρα η σιωπή της Μέρκελ, η οποία λέει «κάναμε λάθος που εξαρτηθήκαμε από τη Ρωσία». Τι «εξαρτηθήκαμε», κυρία Μέρκελ; Η ενεργειακή αυτή εξάρτηση ήταν η προϋπόθεση της ανάπτυξης της γερμανικής οικονομίας. Τώρα λοιπόν πώς θα γίνει αυτό; Θα αφήσουμε τη Ρωσία να πάει να ακουμπήσει στην Κίνα;

Μα δεν έχει ήδη συμβεί αυτό; Την επόμενη βδομάδα συναντούνται Πούτιν και Σι. Μα ακριβώς. Υπάρχει και ο Σι, με τον οποίο είναι αγκαλιές και φιλιά. Κι εξελίσσεται το παιχνίδι κάτω από τον εκβιασμό «σας κλείνω τις στρόφιγγες». Και θα μου πεις, βεβαίως,

τι σημαίνει αυτό για την τύχη αυτού του περίφημου δημοκρατικού κεκτημένου όταν μπορούν χώρες, όπως η Ρωσία και η Κίνα, να είναι καπιταλιστικές, χωρίς να είναι δημοκρατικές. Κυρίως, η Κίνα. Το πείραμα το κινεζικό είναι ακριβώς μια παραλλαγή που το παρακάμπτει, κυρίως στο πεδίο των δικαιωμάτων. Γιατί αυτοί οι πολιτισμοί είναι παιδιά ολοκληρωτικού πνεύματος. Χίλια χρόνια Τσάρος δεν μπορεί να ξορκιστεί έτσι. Δεν γίνεται. Κι έρχεται μετά και ο Επαναστάτης, αντίστοιχα και ο Κινέζος. Πώς θα γίνει Δημοκρατία στην Κίνα; Υπό την έννοια αυτή, από τη δεκαετία του '70 με τον Κάρτερ, η Δύση έπαιξε το χαρτί του δικαιωτισμού. Ε, ο άλλος σου λέει «εγώ κύριε, κάνω το δρόμο του μεταξιού». Είμαι οικονομικός παράγων κι έρχομαι σε ένα λιμάνι της Μεσογείου, που λέγεται Πειραιάς, με την Cosco. Κι έρχεται η ΕΕ και σου λέει « να έχετε σχέσεις με την Κίνα, αλλά να το ελέγχετε». Προσέξτε, δηλαδή. Μα πώς θα γίνει αυτό;

Είναι ενδεικτικό ότι στο αμερικανικό Κογκρέσο, μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, δεν μίλησαν για τη Ρωσία, αλλά για τον κίνδυνο της Κίνας. Αν ξαφνικά καταρρεύσει η Ρωσία θα καταχρεωθεί στο μεταξύ στην Κίνα. Μα ακριβώς αυτό σου λέω.

Όμως, κι η Δύση, που υποτίθεται ήταν ο εγγυητής των δικαιωμάτων, του Κράτους Δικαίου, βάζει τα χεράκια της και βγάζει τα ίδια της τα μάτια. Να πιάσουμε τον νόμο για τις αμβλώσεις στις ΗΠΑ, την καταστρατήγηση βασικών δικαιωμάτων κι ελευθεριών, στο όνομα της ασφάλειας, τι από όλα; Ξέρεις, τη Δύση την εκδικείται τελικώς ένας παράγοντας που έκανε τη δουλειά του για αιώνες και κυρίως μετά τον Α' Παγκόσμιο. Σχετικώς, και ο Τόμας Μαν είχε πει το περίφημο «Η Ευρώπη αυτοκτόνησε». Έφερε την Αμερική μέσα. Εντός Ευρώπης. Και στον Α' και στον Β' Παγκόσμιο. Αυτή τη στιγμή λοιπόν την Ευρώπη την εκδικείται ένας παράγοντας που ο καημένος ο Καστοριάδης, νομίζω και ο Κούντερα, είχαν επισημάνει. Η ασημαντότητα. Το συνοψίζω αυθαίρετα. Την εκδικείται τη Δύση η ασημαντότητά της.

Οι Pussy Riots, το συζητήσαμε και πρωτίτερα, είναι εξαφανισμένες μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Βλέπεις! Οι Pussy Riots εξαφανίστηκαν. Αντίθετα εμφανίστηκε ο συνάδελφός μου. Ο Ζελένσκι. Και μάλιστα έδινε τον αγώνα του για την εκλογή του, όταν εγώ έκανα στη Φρυνίχου τον «Τελευταίο Φωκίωνα – Τους ζυγούς λύσατε». Και σε μια παράσταση, μια μέρα, απηύθυνα χαιρετισμό και στο συνάδελφό μου στην Ουκρανία. Που να ήξερα ότι θα γινόντουσαν όλα αυτά!

Στο ρόλο του προέδρου πώς τα πηγαίνει; Σε έχει πείσει; Εγώ τον βλέπω ότι ανοίγει τον δρόμο γενικότερα για τον κλάδο. Κοίταξε να δεις. Δεν είναι καλύτερο να έχεις έναν που είναι μόνο αυτό;

Μια μαριονέτα, που εμφανίζεται σε χακί φανελάκι στα καταφύγια και γίνεται εξώφυλλο στα δυτικά μέσα.... Στη δραματουργία βλέπουμε να γίνεται σοβαρή δουλειά. Και το επιτελείο του, το πότε εμφανίζεται ο δήμαρχος του Κιέβου. Υπάρχει οργανωμένο δραματουργικό σχέδιο. Θα προσκαλούσα λοιπόν τον Ζελένσκι να συνυπάρξουμε στη σκηνή για έναν «Φωκίωνα». Ο Φωκίωνας είναι τέσσερα χρόνια ανενεργός. Αυτός εντωμεταξύ από την τηλεόραση εξελέγη και ζει σήμερα αυτή την ιστορία στην Ουκρανία.

Κι ένα είναι το ερώτημα: Ποια από τις σκηνές αξίζει πιο πολύ; Η πολιτική ή η θεατρική; Σε ποια από τις δυο σκηνές περνάς καλύτερα; Αφού έτσι κι αλλιώς, μοίρα μας είναι η σκηνή. Ας επιλέξουμε!

Αν κρίνουμε από την «Ελένη» σου, δεν τίθεται καν ερώτημα. Η παράσταση της «Ελένης», ωστόσο, αισθάνομαι πως «ενσαρκώνει» όλη την περιπέτεια της χώρας από την έναρξη της πανδημίας. Επιτέλους φέτος παρουσιάστηκε κανονικά στην Επίδαυρο. Βγαίνει μέσα από αυτή την περιπέτεια καλύτερη ή «λαβωμένη»; Η «Ελένη» πέρυσι, στο στάδιο της παραγωγής της, αντιμετώπισε την κατάσταση που δημιουργήσε η πανδημία. Στην Επίδαυρο είχε την ατυχία να ακυρωθεί. Βεβαίως είναι πικρό και περίεργο αυτό που έγινε. Πριν την «Ελένη» είχαμε κάνει στη Θεσσαλονίκη, πριν δυο χρόνια, τη «Δεύτερη Έκπληξη του Έρωτα» του Μαριβώ. Το Φθινόπωρο του 2020. Είχαμε φτάσει στη γενική δοκιμή. Την ημέρα της πρεμιέρας έπεσε γενικό λοκντάουν. Παίχθηκε ένα χρόνο μετά. Το Νοέμβριο του 2021.

Αυτή η συνθήκη, το on-off, κάνει καλό στις παραστάσεις; Εξαρτάται από τους ανθρώπους. Κι από το γενικότερο κλίμα της δουλειάς. Όσον αφορά στους ηθοποιούς, το σημαντικό είναι τι δεσμός, τι πνεύμα δημιουργείται. Στην «Ελένη» εργάζονται 50 άνθρωποι. Είναι ένα στοίχημα αντίστοιχο με αυτό που κάνουν τα συγκροτήματα τα αθλητικά. Είτε πρόκειται για μια εθνική ομάδα του Πόλο, είτε για μια ομάδα Μπάσκετ. Είναι οι άνθρωποι που λένε «έχω ένα Εγώ, αλλά το Εγώ μου θα μετρηθεί στον βαθμό που συμβάλλω να υπάρχουν και οι άλλοι». Αυτά τα παιδιά του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος, και ειδικά του Χορού, έχουν την εμπειρία της ενότητας. Γιατί τους θεσσαλονικείς ηθοποιούς δεν τους τυραννά η εξουσία των κατόπτρων, μέσα στα οποία καθρεφτίζονται κι αναγνωρίζονται οι ηθοποιοί, και τους λένε οι άλλοι ότι υπάρχουν. Είτε αυτό λέγεται τηλεόραση, είτε παλαιότερα σινεμά. Η σχέση του ηθοποιού ως αναπαραγόμενου παράγοντα της θεατρικής πράξης. Ο ηθοποιός για αυτό λέει «είμαι στο θέατρο». Στο θέατρο μόνο παίζει. Στις τηλεοράσεις, στο σινεμά τον εικονίζουν να παίζει. Υπάρχει μια ουσιαστική και μεγάλη διαφορά. Για αυτό η τηλεόραση είναι καλή για την ενίσχυση του εισοδήματος, αλλά ψυχικά, διανοητικά, πολιτικά, ηθικά, αυτή η εμπειρία της σωματικής συνύπαρξης πομπού-δέκτη, που υπάρχει στο θέατρο, είναι αναντικατάστατη. Εφέτος λοιπόν στην επανάληψη της «Ελένης», που είχε αυτή την περσινή μικρή διαδρομή, τις πρώτες μέρες που βρέθηκα στη Θεσσαλονίκη, μου λένε οι ηθοποιοί «να σας δείξουμε αυτό». Και λέω «καλά πριν από ενάμιση χρόνο ήμασταν μαζί. Το θυμάστε;». Κι όμως. Τα παιδιά αφομοιώσανε ένα υλικό το οποίο το επεξεργαστήκαμε πριν ενάμιση χρόνο. Ήταν παρόν. «Ναι, είναι παρόν, μου είπαν, γιατί το αγαπάμε».

Έκανε ζημιά στο θέατρο και τους ανθρώπους του η πανδημία; Ναι, έκανε ολική έκλειψη του θεάτρου. Και φυσικά τραυμάτισε. Από την άλλη μεριά, ίσως έδωσε σε κάποιους αφορμή, αν μπορούσαν και αν είχαν τις σχετικές βάσεις αναστοχασμού.

Ωστε να προβούν και στις καταγγελίες που έστειλαν σε φυλακή και δίκη Λιγνάδη και Φιλιππίδη. Ο πρώτος βέβαια την ώρα που καταδικάστηκε για δύο βιασμούς, αποφυλακίστηκε. Είσαι καταδικασμένος 12 χρόνια, αλλά μέχρι τον β' βαθμό θα είσαι ελεύθερος. Αυτό μπορεί καθένας να το αξιολογήσει, να πει ό,τι θέλει, να πει για την

ανάγκη που έχουμε για αποσυμφόρηση των φυλακών. Επομένως, αυτή η ανάγκη οδήγησε στη νέα διατύπωση του ποινικού κώδικα. Καταλαβαίνω τον πειρασμό της εκδικήσεως. Κάποιοι άνθρωποι δεν τον έχουν αποβάλει.

Η αποφυλάκισή του πάντως, που ξεχάστηκε αυτοστιγμεί μετά τις αποκαλύψεις για την παρακολούθηση του Ν. Ανδρουλάκη, προκάλεσε μεγάλες αντιδράσεις και δημόσια πολιτική αντιπαράθεση. Πήρε διάσταση πολιτική. Λέω λοιπόν, και λόγω προεκλογικής εν τη ευρεία έννοια περιόδου, ότι διαστέλλεται το πράγμα, και είναι σαν πολιτική αντιπαράθεση. Όταν η πολιτική ταλαιπωρείται από την τερατώδη ομοιότητα, δηλαδή το ότι την κρίσιμη στιγμή όλοι κάνουν το ίδιο πράγμα, πρέπει να υποδυθεί την διαφορετικότητα σε πράγματα που δεν έχουν και τόσην σημασίαν, που έλεγε και ο Γεώργιος Παπανδρέου. Αυτή τη στιγμή έχουμε στην Ελλάδα μορφές πολιτικής δράσης, οι οποίες μετά από την ιστορική κωλοτούμπα του 2015, έχουν πάρει το δρόμο τους. Είναι το ότι «είμαστε, παιδιά, κι εμείς εδώ, είσαστε κι εσείς, άντε να δούμε, αν βγω εγώ, αν βγεις εσύ. Για το ίδιο πράγμα μιλάμε. Για μια Αμερική που δεν είναι καλή, αλλά είναι φίλη, «προστάτις μας».

Μπορεί η «Ελένη» με τον λεπτό κι ειρωνικό της τρόπο να συνομιλεί με τη συγκυρία και να σχολιάζει ακόμη και τα γεγονότα στην Ουκρανία; Προκύπτει κι αυτό. Αλλά δεν πρέπει να ξεχνάμε, η «Ελένη» όταν παρουσιάζεται είναι η επόμενη της πανωλεθρίας του Αθηναϊκού Στόλου στη Σικελία. Για δεξ την αντιστροφή! Στην «Ελένη» το πιο τραγικό σημείο είναι η αφήγηση του Β' Αγγελιοφόρου της, ο οποίος περιγράφει τι; Περιγράφει τον σφαγιασμό των Αιγυπτίων, οι οποίοι συνοδεύουν τον Μενέλαο και την Ελένη στο ταξίδι τους προς την Ελλάδα, καθώς έχουν εξαπατήσει τον βασιλιά της Αιγύπτου για να τους δώσει το καράβι, υποσχόμενοι ότι θα επιστρέψουν. Είναι μια αντιστροφή, η περιγραφή της σφαγής των βαρβάρων Αιγυπτίων, η οποία ανακοινώνεται στο αθηναϊκό κοινό, το οποίο ποιος μου λέει εμένα ότι δεν είχε χάσει συζύγους, παιδιά κ.λπ. στο μακελειό που έγινε στη Σικελία. Όμως, ο Ευριπίδης το είχε πάρει ήδη το μάθημά του, από το παράδειγμα του Φρυνίχου. Ο οποίος όταν περιέγραφε στο έργο του «Μιλήτου Άλωσις» αυτά που πάθανε οι Αθηναίοι, το ακροατήριο βυθίστηκε στο κλάμα, καθώς θυμήθηκε οικεία κακά, και ο Φρυνίχος τιμωρήθηκε με πρόστιμο. Επομένως, δεν μιλάμε για τα κακά που μας βρίσκουν. Μιλάμε για τα κακά που βρίσκουν έναν ο οποίος θεωρείται αντίπαλος, εχθρός, στον οποίο αναθέτουμε να περάσει αυτά που περάσαμε εμείς στην πραγματικότητα. Είναι δηλαδή μια κίνηση αυτή η οποία λες, ναι, είναι η στάση ενός κόσμου απέναντι στο Κακό. Δεν πρέπει να ξεχνάμε τη σχέση που είχε ο Αριστοφάνης με τον Ευριπίδη. Συνέχεια τον διακωμωδεί, τον σατιρίζει. Για τη σχέση αυτή, ένας άλλος κωμωδιογράφος της εποχής έχει πει το περίφημο «Ευριπίδης και Αριστοφάνης έχουν κοινά συμφέροντα». Ο ένας πατάει στο χωράφι του άλλου, γιατί ο Αριστοφάνης πατάει στην τραγωδία, όπως ο Ευριπίδης πατάει στην κωμωδία. Άρα λοιπόν αυτά τα στεγανά στέρα σχήματα κωμωδία-τραγωδία δοκιμάζονται, αμφισβητούνται. Η «Ελένη» είναι ένα τέτοιο χαρακτηριστικό παράδειγμα.

Ακόμα και σήμερα ερίζουμε για το φιλολογικό είδος που είναι η «Ελένη». Ναι, γιατί έχουμε την ανάγκη να αγαπάμε κάτι μόνο όταν μάθουμε τι ακριβώς είναι. Είναι αυτό το οποίο κάνει κάποιους να σου λένε «πάση θυσία, λογική ταξινομική, ταξινομητική». Ή

κωμωδία ή τραγωδία... Για αυτό υπάρχει και η αληθινή εμπειρία που πολλές φορές συνιστά μια δοκιμασία των πεπαιθώσεων και των αντιλήψεών μας. Δηλαδή, βγαίνουμε από μια παράσταση, από μια σχέση με ένα θέαμα, με το ερωτηματικό μέσα μας. Εγώ θα πω πολύ σχηματικά ότι εάν η τραγωδία είναι ένας είδος λόγου, η κωμωδία είναι η οντολογική συνθήκη της ανθρώπινης ύπαρξης. Είναι ανώτερη για μένα η κωμωδία. Και γινόμαστε πολύ αστείοι αν μας δει κανένας να σκύβουμε πάνω από τα πορτατίφ για να αποφανθούμε να είναι τραγωδία ή κωμωδία κάτι. Θα είχε ενδιαφέρον για μένα να συνεχιστεί η δοκιμή με την «Ελένη» και με άλλα αιρετικά κείμενα του Ευριπίδη, όπως ο «Ίων» και η «Άλκηστις». Ίσως ήταν αυτή η δραματουργία η κατάλληλη απάντηση στο αίτημα του καιρού καθώς έβγαιναν οι άνθρωποι από την καραντίνα κι έρχονταν στο θέατρο. Προετοιμάζε μια πανηγυρική διάθεση. Κι αυτό έγινε από την πρώτη μέρα στη Θεσσαλονίκη, στο Δάσος. Ήταν σαν ο κόσμος να έλεγε ένα «ευχαριστώ» για αυτό το οποίο ζούσε. Νομίζω ήτανε on time.

Το θέατρο μπορεί να παίξει έναν ρόλο, σε αυτούς τους μεταιχμιακούς, γεμάτους από αστάθμητους παράγοντες κι ανασφάλεια καιρούς; Μα για αυτό μιλάω για αυτή τη μοναδικότητα της φυσικής συνύπαρξης του πομπού και του δέκτη. Γιατί αυτά τα χρόνια έγινε πολύς λόγος για υποκατάσταση των μορφών επικοινωνίας μέσα από την ψηφιακή τεχνολογία, και την οθονοποίηση της ζωής. Αλλά το θέατρο ακριβώς σε αυτή τη φάση μπορεί να πει «είμαι κι εγώ εδώ με το δικό μου τρόπο. Ο δικός μου τρόπος απλώς σας καλεί να βγείτε από το σπίτι σας».

Μα ακόμη και οι πρόβες οθονοποιήθηκαν. Γίνονταν με zoom στις καραντίνες. Είναι αστείο. Κι υπό το βάρος του καταγισμού των νέων τεχνολογιών, που αποσκοπούν στην εδραίωση των ανέσεών μας. Αυτή είναι η σύνοψη του τεχνολογικού θαύματος στο μέτρο της καθημερινότητας. Έρχεται η πανδημία, αυτά τα δυόμισι χρόνια, και σου λένε «γιατί εσύ κάνεις μια δουλειά που νομίζεις ότι μόνο έτσι γίνεται και όχι ως υποκατάστατο υποκατάστατου;».

«Ελένη» του Ευριπίδη από το ΚΘΒΕ, τελευταία παράσταση: 11/9/22. Μετάφραση: Παντελής Μπουκάλας, Σκηνοθεσία: Βασίλης Παπαβασιλείου, Συνεργάτης σκηνοθέτης-Δραματουργία: Νικολέτα Φιλόσογλου, Σκηνικά- Κοστούμια: Άγγελος Μέντης, Μουσική: Άγγελος Τριανταφύλλου, Χορογραφία: Δημήτρης Σωτηρίου, Φωτισμοί: Λευτέρης Παυλόπουλος. Παίζουν: Έμιλυ Κολιανδρή (Ελένη), Θέμης Πάνου (Μενέλαος), Αγορίτσα Οικονόμου (Θεονόη), Γιώργος Καύκας (Θεοκλύμενος), Έφη Σταμούλη (Γερόντισσα), Δημήτρης Κολοβός (Αγγελιοφόρος Α'), Άγγελος Μπούρας (Αγγελιοφόρος Β'), Δημήτρης Μορφακίδης (Τεύκρος), Χρήστος Μαστρογιαννίδης (Θεράπων), Νικόλας Μαραγκόπουλος, Ορέστης Παλιαδέλης (Διόσκουροι)

Follow POPAGANDA on facebook